

Nejvhodnější by bylo, kdyby se katolické sily roztříštili na DS (Cvinček), Stranu slobody a novou katolickou stranu (Pietor), čímž by bylo ľudácké separatistické útočnosti ulomeno ostří, poněvadž by se nikde nebyla s to vyjádřiti jednotně a uceleně.

Strana slobody byla na Slovensku zakládána jako odnož národně socialistické strany, proto o ni ve správě taková zdrženlivá stručnost.

Archív Ministerstva vnitra České republiky, f. 2M, č. 12828

Dokument č. 106

Informácia okresného sekretariátu DS v Prievidzi o situácii v okrese po poprave J. Tisu v apríli 1947

Prísne dôverné!!!

Politická situácia v okrese Prievidza v posledných dňoch.

V súvis s ukončením procesu Dr. Tisu pred Národným súdom v Bratislave a súvis obžaloby na trest smrti obesením, nakoľko okres prievidzský má obyvateľstvo vo veľkej miere autonómneho presvedčenia t.j. bývalých ľudákov vzniklo v obyvateľstve silné roztrpčenie a znepokojenie. V obci Valaská Belá istý partizán komunista organizovaný v KSS začal organizovať podpisovú akciu v prospech Dr. Jozefa Tisu. Z príkazu ONV zúčastnení na podpisovej akcii boli tunajšou NB zaistení, nakoľko však súd nepovažoval podpisovú akciu za dôvod dostatočný k uvaleniu vyšetrovacej väzby, boli všetci ihneď prepustení.

V sobotu dňa 22. marca 1947 v súvislosti s akciami v ostatných okresoch došiel do Prievidze pohotovostný oddiel školy NB a pozatýkalo za asistencie tunajšej NB spolu 33 občanov v prievidzskom okrese. Zatknutí sú vo väčšine členmi DS napospol bývalí ľudáci. Z nich niektorí boli už odsúdení ľudovým súdom a trest si odpykali. Na druhý deň ráno o 3. hodine boli ihneď ráno odvezení nákladnými autami do pracovného tábora v Novákoch. V pondelok dňa 24. marca boli osemnásť z nich prepustení. Do dnešného dňa t. j. do 28. marca boli prepustení ďalší, takže t. č. sa v pracovnom tábore v Novákoch nachádza asi 8 občanov z tunajšieho okresu.

Nakoľko zaistenci sami nedali k zatknutiu nijaký priamy podnet svojou činnosťou a nakoľko ako je už vyššie spomenuté občianstvo okresu je prevážne zmýšľa v prospech Dr. Tisu, vyvolala táto akcia medzi ľudom veľké pobúrenie.

Ináč v okrese je pokoj, nakoľko obyvateľstvo je zastrašené.

V ONV ktorého predsedom je p.(án) Peter Aníček, pravdepodobne v snahe zmeniť dojem vyvolaného Tisovou akciou bol tajomníkom KSS Jánom Svítkom podaný návrh, aby ONV zaslal Národnému súdu rezolúciu, aby Dr. Tiso bol potrestaný trestom smrti. Hoci tajomníkom ONV bol predseda Aníček upozornený, že táto vec nespadá do kompetencií ONV, dal tento o veci hlasovať a to výzvou, kto je proti návrhu". Na šťastie prv než k hlasovaniu došlo člen rady ONV tajomník DS Vojtech Gavenda do veci zasiahol a tak návrh schválený nebol. Vec však dostala sa z Národného výboru von a nakoľko predseda ONV je členom DS vyvolala celá aféra medzi obyvateľstvom nepriateľský postoj a silne otriasla situáciu DS v okrese.

Dokument č. 107

Článok Ako to v skutočnosti bolo, ktorý bol publikovaný v Čase, ktorý bol zhabaný pre tento článok. Článok bol potom rozširovaný vo forme letáku.

Ako to bolo v skutočnosti?

Dňa 14. apríla t. r. Národný súd určil termín na zakľúčenie hlavného pojednávania v trestnej veci proti Dr. Jozefovi Tisovi a spol. a to na 15. apríla t. r., na ktorom bol vynesený už známy rozsudok Dr. Tiso a Dr. Ďurčanský boli uznaní vinnými a odsúdení na smrť, kým vec tretieho obžalovaného Alexandra Macha bola zo zdravotných príčin vylúčená k osobitnému zakľúčeniu. Odsúdený Dr. Jozef Tiso a jeho obhajcovia podali žiadosť o milosť adresovanú pánu prezidentovi Republiky, ktorý však milosť neudelil a preto bol rozsudok smrti dňa 18. apríla t. r. vykonaný.

Indiskréciou niektorých českých a slovenských časopisov sa stalo, že bola verejne pertraktovaná otázka postupu pri vybavovaní Tisovej žiadosti o milosť. Demokratická strana i náš časopis si dobrovoľne uložili najlepšiu prípustnú rezervu v tejto veci, dobre si súc vedomí zo štátneho hľadiska nepriaznivých dôsledkov v opačnom prípade. Keďže určité kruhy a noviny ako "Právo lidu", "Práca" a iné vyrukovali na verejnosť s tendenčnými a zlomyseľnými informáciami, ktoré skutkový stav skresľujú a to s priehľadnou snahou kompromitovať vedenie Demokratickej strany v očiach je členstva, nezabúda nám iné, ako odraziť útoky, veci uviesť na pravú mieru a slovenskú verejnosť pravdivo informovať, ako to v skutočnosti bolo s otázkou milosti pre Tisu. To je súčasne naša odpoveď na nezodpovedné upodozrievanie predsedníctva SNR i predsedu SNR a DS Dr. Jozefa Lettricha.

Žiadosť odsúdeného Tisu o milosť vedúci obžalobca navrhol na priaznivé vybavenie. Národný súd sa uzniesol neodporúčať udeliť milosť. Tým bol osud odsúdeného Tisu spečatený, lebo podľa paragrafu 19. nar. SNR č. 33/1945 Zb. v znení nar. č. 57/1946 Zb. nar. SNR po 48 hodinách mala nasledovať poprava. Podľa platného práva nebolo už podkladu, aby sa ktokoľvek otázkou milosti - okrem prezidenta republiky zaoberal.

Keďže písomná žiadosť o milosť bola súčasne podaná na viacerých miestach a Národný súd ju postúpil Poverenictvu spravodlivosti, hoci nebolo právneho podkladu, predsa sa ňou zaoberali: povereník spravodlivosti, predsedníctvo SNR, vláda i prezident republiky.

Z predbežných politických porád o veci, ale aj na Predsedníctve SNR dňa 16. apríla t. r. jednoznačne vysvitlo, že sa názory zástupcov demokratickej a komunistickej strany v otázke udelenia milosti úplne rozchádzajú.

Hoci Demokratická strana od prvého dňa svojho vzniku zrozumiteľne a bezvýhradne odmietala politiku Tisovu, hoci uznávala jeho vinu a nechávala Národnému súdu, aby on objektívne určil spravodlivý trest, predsa sa DS stavala proti jeho poprave. Týmto svojim stanoviskom sa nestotožňovala v žiadnom smere ani s politikou Tisovou, ani nebrala do ochrany samého Tisu. Naopak došlo k nemu po starostlivom uvážení záujmov republiky, slovenských potrieb po konsolidovaní pomerov, snahy hladko a bez otrasov splniť dvojročný plán a pripraviť návrh novej ústavy. Videla, že by popravou mohli byť tieto dôležité verejné záujmy poškodené. Tento náhľad zdieľalo i mnoho vážnych nepolitických činiteľov, napr. i